

neboť záleží, s jakými projekty, s jakým hodnotovým horizontem a jakým politickým kontextem jsou takovéto strategie spjaty, ale bohužel toto vědomí se dostatečně neprojevovalo při konstrukci konceptu „etnonacionalistické internacionály“. Proč vůbec hovořit o „*etnonacionalistické internacionále*“, když etnický nacionalismus (představující sám o sobě poněkud sporný pojem) může být spojen s *významně odlišnými* politickými orientacemi a projekty? Může-li k „*etnonacionalistické internacionále*“ patřit bavorská CSU, proč ne také *Herri Batasuna*? O deskriptivní a heuristické užitečnosti politologického schématu, jenž by do jedné kategorie zahrnul CSU a *Herri Batasuna*, si netřeba činit iluze. To ovšem není zdaleka jediné slabé místo Luverovy argumentace. Luverà je sice s to poukázat na různé politologicky zajímavé a politicky relevantní aspekty xenofobního populismu, defenzivní protekcionistické etnicizace, heterofobního kulturalismu, „diferencialistického rasismu“ vyznávajícího zásadu „každý ve svém, apartheid pro všechny“ (s. 116-117 a n.) atp., ale to je téměř vše. Pokud mu opravdu šlo o sepsání účinného pamfletu v rámci „kulturních válek“, pak je třeba říci, že jeho argumentace není příliš přesvědčivá ani koherentní. Například Luverova kritika „diferencialistického rasismu“ je neobyčejně sterilní a neúčinná. Zejména neadekvátní operování pojmem solidarity jej přivedlo k vnitřně rozporné a v každé seriózní diskusi neudržitelné pozici, neberoucí dostatečně v úvahu, že kupříkladu rozdíl mezi etnickým a neetnickým federalismem není dán odmítáním principu solidarity jako takového, nýbrž vymežováním legitimního rámce pro uplatňování solidarity, tj. rámce pro utváření či reprodukci legitimního politického systému, politické obce. Míra a povaha inkluzivity, resp. exkluzivity je spjata právě s řešením tohoto klíčového problému. Předpokládat, že *jakákoli* inkluzivita je – jaksí samo sebou, z definice – legitimní a politicky prospěšná, je nesmírně naivní. Totéž platí ovšem i o kultu exkluzivity. Samozřejmě, tento moment nečiní knihu, již napsal Bruno

Luverà, celkově méně zajímavou. Luverova kniha totiž – byť nechtěně – ilustruje potíže „liberální multikulturalistické“ kritiky xenofobního populismu. Pozice xenofobního kulturalismu je silná v tom, že může využívat obav z rizika konfliktů přímo spjatých s expanzí multikulturalistické „teorie“ i „praxe“, zatímco propagátoři multikulturalismu jako Luverà opakují moralizátorské fráze o „jediné cestě“ a prostě nemohou riziko takových konfliktů vyloučit. Moralizátorské fráze, v horším případě spjaté s ujišťováním, že „vše dobře dopadne“, působí neméně trapným dojmem, jako instrumentalizované a úmyslné vyvolávání a stupňování nesnášenlivosti k „cizím“. V takto rozehrané hře xenofobní populisté prakticky nemohou politicky prohrát – v každém případě nemohou *úplně* prohrát – zatímco pro multikulturalisty platí, že v tomto horizontu nemohou nikdy *úplně* vyhrát, zato se mohou nečekaně snadno politicky zcela zemožnit.

Maxmilián Strmiska

Jana Čechurová:

ČESKÁ POLITICKÁ PRAVICE. MEZI PŘEVRATEM A KRIZÍ

1. vyd. Praha, Nakladatelství Lidové noviny 1999, 124 s.

V druhé polovině devadesátých let začíná být zaplňována mezera na výzkumném poli historie českých politických stran. Novou éru zahájil Jiří Malíř svou publikací *Od spolků k moderním politickým stranám* (373 s.), dále v letošním roce posmrtně vydané dílo Tomáše Pasáka *Český fašismus* (486 s.) a v malém předstihu před Pasákem *Česká politická pravice* Jany Čechurové. Mírná kritika, již bude práce podrobena, může být alespoň částečně ospravedlněna nepoměrem mezi rozsahem knihy právě recenzované a knih zmíněných v úvodu.

Nejprve se jeví nezbytným konstatovat jis-

tou diskrepancí mezi názvem a samotným obsahem knihy. Z definice, že „strany pravicové se snaží státní zásahy minimalizovat a kladou důraz na člověka jako individuum“, pochopíme nahlížení Jany Čechurové na obsah termínu pravice. Ke cti autorky je nutno konstatovat, že obsah knihy této větě odpovídá. Správně je nejprve konstatováno, že vymezení obecného pojmu politická pravice je poměrně nsnadné. Nelze však již přistoupit na to, aby byly obě politické pozice (pravice vs. levice) porovnávány pouze vzhledem k jejich vztahu ke státu. Co například protiklad dvou následujících hesel, z nichž první definuje levici a druhé pravici: „Rovnost, volnost, bratrství“ a „Bůh, vlast, řád“? Jistě, podle tohoto jednoduchého členění bychom mohli k levici přiřadit i pohled liberální (a to je dozajista sporné), přesto se zdá, že druhá exklamace definuje základní pozice konservativního politického myšlení, které má na pravici své nezastupitelné (snad i hlavní) místo. Dokonce lze možná říci, že nezohledňováním tradice, pořádku, „otčiny“, atd. ztrácí slovo politická pravice svůj vlastní smysl a obsah.

Z tohoto úhlu pohledu může být práci vyčena absence zmínek o širším intelektuálním zázemí české politické pravice, kam bychom zajisté zařadili např. činnost a dílo Josefa Pekaře, dále jen okrajové dotčení se tématu konservativního křídla strany lidové či podobně útržkovitě zpracování myšlenkového zázemí jistých kruhů strany agrární. Nelze nevycítit i jakýsi ostych před velkým tématem českého fašismu a, jak bude zmíněno níže, snad i jisté nepochopení tohoto fenoménu.

Časové vymezení zkoumané látky je určeno podtitulem práce: Mezi převratem a krizí. Převratem je míněn rok 1918, pro hlubší pochopení struktury ČsND je čtenář uveden do doby přelomu století, stejně jako není v případě portrétů čtyř významných osobností meziválečné pravicové politiky (Karel Kramář, Alois Rašín, Viktor Dyk a František X. Hodáč) ignorována jejich předválečná a válečná činnost. Konec sledovaného období je označen

jako krize. Zde je možno vidět největší nedostatek publikace. Jednotlivé části knihy totiž nejsou dovedeny do shodného momentu, jakým mohou být volby 1935, Mnichovská konference etc.

Knihy je mimo obligátního úvodu a závěru členěna na dvanáct kapitol, přičemž v prvních osmi autorka důkladně rozebírá dosud nezpracované téma Československé národní demokracie. Zajímavým pokusem je snaha vykreslit obraz této strany i na pozadí střetávání se dvakrát dvou protikladných osobností, které utvářely stranickou politiku: K. Kramář v. Alois Rašín, V. Dyk v. F. X. Hodáč. Sporný a nepříliš šťastný je ovšem příklad Dykova idealismu „potvrzený“ ve střetu s realismem T. G. Masaryka. Protiklad boje a humanity (s. 55) by se v tomto případě zdál svědčit spíše ve prospěch Dykova realismu a Masarykova idealismu, jakkoli to opravdu bylo opačně.

Relativně velký prostor je věnován Mladé generaci Národní demokracie, která byla konservativním zázámím ČsND, jakkoli mnohdy v nejvyšším stranickém vedení často nerespektovaným.

Přínosný je pohled na ČsND zdola, na činnost místní organizace v Jindřichově Hradci. Čechurová provádí podrobnou analýzu činnosti a členské základny – jejího věkového a profesního složení. Údaje zabývající se členskou základnou jsou velmi podrobné a pečlivě zpracované, proto zamrzí výraz „značná část“ (s. 72), který je uveden v souvislosti s vystupováním ze strany po vzniku Národního sjednocení. V této souvislosti by také možná nebylo zbytečné, kdyby byl čtenář seznámen s vývojem počtu členů v rámci celé strany, popř. jeho srovnání se stranami ostatními, alespoň tedy pravicovými či středovými.

Dvě kapitoly věnující se českému fašismu ve sledovaném období jsou shrnutím, které zřejmě nemá ani větší ambice, zvláště po takřka souběžném vydání Pasákovy monografie. Je ovšem otázkou, do jaké míry lze přijmout prezentované pojetí českého fašismu. Zdá se, že autorka chápe fašismus jako víceméně jed-

notnou ideologii, která má spoustu modifikací: italskou, německou, francouzskou, českou, polskou atd. Tento přístup se však zdá i pod vlivem Tomáše Pasáka překonaným: téměř tane na myslí teze, že má-li český fašismus s fašismem italským společného alespoň něco málo, pak s německým národním socialismem takřka nic. Za úvahu zřejmě stojí myšlenka, zda by nestálo za to, analyzovat český fašismus ve srovnání s ostatními fašismy střední Evropy – polským, maďarským či rakouským. Je totiž možné, že bychom poté mohli vytvořit zvláštní kategorii fašismů středoevropských.

Bezesporu problematickým se jeví hodnocení činnosti tzv. Pětky. Ne všichni historici či politologové by se zřejmě shodli v názoru, že toto mimoparlamentní těleso pomáhalo po roce 1922 „udržovat demokratický systém v Československu“ (s. 33). Tvzení, že Pětka zjednodušila složité fungování koalic, se pod dojmem dalšího vývoje nezdá příliš vhodné. Jistě, v momentě zformování Pětky po pádu druhé Tusarovy vlády a v době neschopnosti prezidenta republiky kvůli zdravotnímu stavu zastávat řádně post hlavy státu, měla své opodstatnění a svoji důležitou roli, kterou také, nutno poznamenat, čestně naplnila. Poté, co došlo k ustavení neúřednické řádné parlamentní vlády, však je její role mnohem méně obhajitelná.

Diskutovat se dá také o tom, zda bylo obnovení české všenárodní koalice v roce 1922 „průlomem v československém politickém životě“ (s.33). Spíše se zřejmě můžeme přiklonit k názoru, že vytvoření nové vlády na podzim 1922 bylo plynulým pokračováním předchozího vývoje. Vždyť již předcházející poloúřednická vláda Benešova byla logickým mezičlánkem mezi úřednickou vládou Černého a následnou první vládou Švehlovou. Na druhou stranu – dosažení v parlamentní demokracii obvyklého stavu může být za jistých podmínek opravdu průlomem.

Po formální stránce jsou autorkou vybrané kresby Hugo Boettingera, jež práci dodávají

originální vzhled, výrazným oživením publikace. Kvalitnímu textu ale místy škodí příliš expresivní výrazy „mladí bouřliváci“ (s. 49) jako označení členů Mladé generace Národní demokracie, či snad až příliš hodnotící termín „silácké“ (s. 46) ve vztahu k jejich programu. U knížky vydané v roce 1999 se snad i mimoděk pousmějeme u slovního spojení „našeho století“ (s. 36).

Závažnějším nedostatkem, který však lze pravděpodobně připsat na vrub nakladatelství, je chybějící seznam pramenů a literatury, součástí knihy je pouze poznámkový aparát. Stejný problém totiž můžeme nalézt u knihy Vladimíra Macury Český sen, kterou vydalo NLN ve stejné knižnici (Dějiny a současnost) roce 1998. Poznámkový aparát je navíc poměrně stručný, takže si např. nemůžeme ověřit, odkud čerpała autorka informaci, že vratislavské biskupství zasahovalo po vzniku samostatného státu na Slovensko (s. 107).

Celkově, ačkoli mohou předcházející řádky svědčit dojmům opačným, lze vydání České politické pravice hodnotit jako pozitivní čin. Na poměrně omezeném prostoru můžeme nalézt kvalitní historický rozbor Československé národní demokracie, včetně podrobných seznamů jejího parlamentního zastoupení a nejvyšších stranických orgánů. Stejně jako platí výtka vznesená hned v úvodu, totiž rozdílnost názvu a obsahu knihy, platí také kladné hodnocení, v recenzi roztroušené. Publikace je bezesporu přínosem pro historickou práci v oblasti politických stran.

Pozorný a vnímavý čtenář si navíc zajisté všimne, že některé momenty v knize zachycené svědčí o tom, že současná česká stranická politika má své paralely v meziválečném období. Přínos knihy proto lze vidět také v poodhalení mnohdy jen tušených souvislostí. I díky Janě Čechurové tak můžeme být shovívavější k současné stranické politice a s větším odstupem hodnotit soudobý úspěch či neúspěch některých doktrín.

Stanislav Balík